

begonnen is, wie de hoofdfiguren uit de geschiedenis zijn geweest, waar men heeft gekerkt en vergaderd, welke arbeid er zoal is ondernomen, welke gebouwen gebouwd zijn en met welke vragen ons voorgeschikt te maken had. De gedenkboekjes die de laatste jaren bij eeuweesten van Gereformeerde Kerken verschijnen, voldoen vrijwel alle op een redelijke manier aan deze verlangens, ook de vijf die ik hierbij mag aankondigen.

Een buitenstaander is geneigd te denken dat het niet zoveel verschil zal maken of men nu de gereformeerde kerkhistorie van een dorp in Groningen of in Zuid-Holland naleest; in grote lijnen zijn de ontwikkelingen over het gehele land gelijk op gegaan. De Doleantie was een centraal gestuurd proces. De verwickelingen over de besluiten van Assen 1926 en later van die van Utrecht 1942-1944 resulteerden plaatselijk al of niet in het ontstaan van nieuwe gereformeerde kerken, maar in het landelijk patroon is weinig variatie. De school en de verenigingen hebben alom tijd en kracht gevraagd. Ook in het geestelijk leven valt weinig variatie op te merken. Kampen en Amsterdam leverden de jaren door de predikanten die op enkele uitzonderingen na de typisch gereformeerde kenmerken vertoonden. Zeker aan het einde van deze eeuw nu de vanouds vertrouwde gereformeerde traditie in een hoog tempo verdwijnt, zien wij terugblikkend tot voor kort in de diverse gereformeerde kerken toch één stijl. Waar de zaken zo staan, zou de recensent wel met een vergrootglas moeten gaan werken om bij onderlinge vergelijking tussen de ontwikkelingen in de behandelde kerken verschillen vast te stellen.

Gedenkboekjes als deze zijn echter in de eerste plaats geschreven voor 'de eigen mensen'. Als lezers enig inzicht in de geschiedenis van de kerk in het algemeen en van de lokale kerk in het bijzonder krijgen, mogen auteurs tevreden zijn. Het boek van Koen Zondag onderscheidt zich door de brede aandacht voor de geschiedenis van de stad en de tijd waarin de Gereformeerde Kerk ontstond. Van Berkel en Rodenrijs wordt door G. Treurniet Azn. een kleine kerkgeschiedenis van de middeleeuwen tot de negentiende eeuw geboden alvorens de lezer van *Uit de bron* het verhaal over de gereformeerde Kerk voorgezet krijgt. In ditzelfde boek valt ook een uitvoerig hoofdstuk 'Honderd jaar diakonaat' op van de hand van C. Hensen. Voor Enkhuizens gedenkboek leverden alle gereformeerde predikanten van Enkhuizen, voorzover bereikbaar, een bijdrage. Ook in Ridderkerk wordt aan de rol van de predikant veel aandacht besteed, maar men vergat er de gemeenteleden niet; op één pagina zien we foto's van de oudste generatie, zeven zusters en twee broeders die geboren zijn in de jaren 1892-1902. Groepsfoto's zijn niet alleen een bron van ellende, als men iedereen wil identificeren, maar ook van vermaak als men bekenden ontdekt. Weldadig